

Олександр АНДРУШКО,

кандидат юридичних наук, доцент,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті розглянуто питання методологічних підходів до наукового дослідження юридичної відповідальності за правопорушення у кримінальному процесі. Запропоновано власне бачення системи методів та способів їх застосування для виконання зазначеного конкретного наукового завдання, що направлені на отримання об'єктивних, вірогідних та обґрунтованих наукових результатів, що містили б елементи наукової новизни.

Ключові слова: методологія, метод, наукові дослідження, юридична відповідальність за правопорушення у кримінальному процесі.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний динамічний розвиток суспільства, права, законодавства, практики, науки потребують посилення уваги до методології юриспруденції як вчення про методи пізнання та їх застосування при дослідженні конкретних правових явищ. З одного боку, методологія виступає засобом постановки проблеми окремого наукового дослідження, з іншого – інструментом пізнання та осмислення предмету цього дослідження. Актуалізація ж наукового дослідження юридичної відповідальності за правопорушення у кримінальному процесі зумовлює пошук та ефективне застосування відповідного методологічного інструментарію, що евентуально направлений на вирішення поставлених завдань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми методології наукового дослідження юридичної відповідальності за правопорушення у кримінальному процесі до цього часу у вказаному контексті не розглядалися. При цьому, теоретичне підґрунтя цієї публікації склали праці з загальної методології в праві та дослідження самої юридичної відповідальності В. П. Гмирка, І. О. Ільїна, М. В. Костицького, А. В. Полякова,

Г. О. Прокопович, П. М. Рабіновича, О. Я. Рогача, І. П. Честнова, В. І. Штанька, М. Є. Шумила, Л. С. Явича та інших.

Метою дослідження є з'ясування сучасних методологічних основ праворозуміння та визначення системи сучасних методів наукового дослідження юридичної відповідальності за правопорушення у кримінальному процесі, як цілісної алгоритмізованої програми вирішення конкретного наукового завдання.

Основні результати дослідження. Концепт «методологія» найчастіше описується у двох смислах цього слова: у широкому розумінні, як філософське вчення про методи пізнання та перетворення дійсності, у вузькому, як сукупність певних пізнавальних засобів, розроблених на основі принципів загальної методології й значимих для конкретної галузі пізнання [12, с. 17].

Найбільш консолідовану дефініцію методології наводить академік М. В. Костицький, на думку якого, «методологія – це вчення, цілісна теорія з поняттями й категоріями, світогляд, через призму яких і здійснюється пізнання з допомогою методів у відповідності з технологією їх застосування – методикою» [8, с. 6]. У цьому визначенні учений акцентує увагу на тому, що методологія – це вчення, світогляд, теорія, указує на ієрархічний взаємозв'язок між поняттями методологія, метод, методика. Далі у своїй фаховій статті учений допускає «доволі автономний» характер можливого їх існування [8, с. 6], але це рідкісні випадки, вони можливі при вирішенні точкових проміжних завдань дослідження.

До цього часу серед учених немає єдності до поняття методології, й на далі дискусійними залишаються питання про співвідношення методології з суміжними поняттями (метод, методика, пізнання, логіка тощо), її потенційні можливості для пізнання навколишнього світу, його окремих явищ тощо.

Проблеми методології ускладнюються ще й низкою перешкод її стабільного буття: заперечення будь-якої методології (Б. Рассел, Л. Мельников) [8, с. 8]; криза сучасної науки, філософських її основ (Л. І. Спірідонов, І. П. Честнов [19, с. 25; 23, с. 12] та ін.), наявний методологічний анархізм,

методологічна нерозбірливість, сваволя, «всеїдність» (П. М. Рабінович) [16, с. 618-619]; об'єктивна недосконалість тої чи іншої методології (теорії, методу) через проблеми догматизму, визначення критеріїв науковості, істинності знання: будь-яка теорія не може бути не спростованою іншою, що являє критерій її науковості (за теорією фальсифікації К. Р. Поппера). Окремою проблемою методології є ситуація клонування науковцями (квазінауковцями) юридичних, а то й загальнонаукових химер в умовах постмодернізму, неправильного розуміння методологічного плюралізму. На думку Є. Б. Хохлова відносно таких юридичних химер неможливо навіть застосувати спосіб бритви Оккама [22, с. 10], тобто відкинути усе лишнє, що не виражається у неюридичних термінах, не примножуючи сутності без потреби.

З іншого боку, методологія хоча й прагне до пізнання «тайни» методу, але його «чистого» пізнання ніколи не виявиться. Так, Т. Кун, П. Фейерабенд та Р. Мертон попереджали про неадекватність чистого методологічного опису наукової діяльності. Тому його необхідно доповнювати аналізом психологічних, політичних та соціокультурних факторів [3]. При цьому, «магістральним напрямком наукового осягнення дійсності є виявлення законів та закономірностей у визначеній предметній області» [11, с. 60].

У юриспруденції природна, позитивістська та соціологічна теорії не стали єдиними самодостатніми методологіями праворозуміння (пізнання) через зовнішні та внутрішні суперечності. Це спонукало дослідників до пошуку нової парадигми праворозуміння, досягнення певного консенсусу, результатом якого стала ідея інтегральної (інтегрованої) методології в праві, при якій, на думку А. В. Полякова, має бути заявлена відмова від класичного раціоналізму та використана методологія пізнання права, що включає всі способи осягнення реальності права (раціональні, інтуїтивні, спостережні, дослідні і т. д.), єдність яких була б адекватною пошуковій єдності права [14, с. 845].

Щодо реальності права І. П. Честнов, враховуючи сучасну ідеологію глобалістики (антиглобалістики), боротьбу за владу олігархів, відзначив, що «наукова новизна юриспруденції полягає в експлікації того, як і чому еліта та

референтні групи наділяють юридичним значенням ті чи інші соціальні явища та процеси, як їх переінтерпретовують правозастосовники та «обивателі», як використовують ці повсякденні рутинні знання, навички та уміння у практиках діяльних акторів. Саме це повинно бути передусім предметом аналізу посткласичної юридичної науки, як відповідь на виклики постсучасності» [24, с. 8–14].

Сучасні інтегровані методології у науці кримінального процесу набувають й свого конкретного предметного застосування. Зокрема, В. П. Гмирком запропонована нова концептуальна схема доказування у кримінальному процесі, що ґрунтується на використанні положень системомиследіяльнісної методології [2, с. 2]. Професор М. Є. Шумило, зауважуючи обмеженість у пізнанні ідеологізованої за радянських часів інформаційної концепції доказів, в розвиток інтегральної діяльнісної парадигми зазначає, що «для правильного розуміння поняття доказу конче треба проводити розрізнювання інформації, смислу і знання. Інформація – безвідносна до її цінності і смислу. Вона не пов'язана з конкретною особою. Водночас інформація доступна для всіх і може бути перетворена кожним у знання з урахуванням індивідуального досвіду і здібностей. Смисл – це, по суті, оцінка інформації, яка надається мислячим суб'єктом. Вищою формою смислу являється знання, осмислене на рівні розуміння і використання» [26, с. 99]. Такий підхід дає змогу ввести в обіг процесуальної діяльності і науки не просто суб'єкта процесу, як вимагає інформаційна модель, а суб'єкта пізнання з його внутрішньою інтерпретацією правових явищ, поряд з його активною зовнішньою соціальною комунікацією.

За сучасних умов «посткласичного» наукового світогляду можливість абсолютного пізнання об'єкту наукового дослідження ставиться під сумнів через об'єктивні причини обмеженості людського пізнання, внаслідок чого сучасна епістемологія, насамперед, оперує категоріями об'єкт-знання на противагу гносеології, яка в центр свого предмету вивчення ставить відношення суб'єкт-об'єкт пізнання. Епістемологія виходить з того, що

уявлення про об'єкт визначається тим методом, за допомогою якого він описується та пояснюється [23, с. 28]. Тому істинність методу завжди детермінована змістом об'єкта дослідження. «Метод не може залишатися незмінним, а повинен змінюватися у своєму змісті разом з об'єктом, на який він направлений. Це означає, що істинним повинен бути не тільки кінцевий результат пізнання, але й шлях, що веде до нього, тобто метод, що осягає специфіку цього об'єкту» [1, с. 20].

Та чи інша методологія, виступаючи програмою пізнання конкретних явищ, у сучасному розумінні не є чимсь сталим чи догматичним, як це було за радянських часів щодо матеріалістичної діалектики, навпаки, сучасні дослідники відстоюють позицію щодо права вченого обирати ту чи іншу методологію, тобто «методика конкретного наукового дослідження може виглядати як мозаїка методів» [10, с. 10], що по суті являє собою методологічний плюралізм. Тут пригадуються слова академіка М. В. Цвіка, який на своїх лекціях, що я мав за честь слухати у 1992 році, говорив, що «право – це те, що думають про нього юристи».

У сучасній методології юриспруденції не існує єдиної класифікації методів, оскільки наявне різне розуміння тих чи інших теорій, методів, що постійно перебувають в стані свого перманентного розвитку. Здебільшого, методи, що використовуються у наукових дослідженнях з права, стандартизовано класифікують на: 1) загальнонауковий діалектично-матеріалістичний метод; 2) загальні методи (системний, структурно-функціональний, конкретно-історичний, статистичний); 3) спеціальні, а також приватно-наукові методи (метод порівняльного правознавства, метод техніко-юридичного аналізу, метод конкретизації, тлумачення тощо) [21, с. 50].

Існують й інші класифікації методів. Зокрема, О. Я. Рогач у власному конкретно-науковому дослідженні застосовує наступну систему методів (підходів): А) праворозуміння: 1) ідеологічний (аксіологічний) або природно-правовий; 2) нормативний (позитивістський); 3) соціологічний; 4) інтегративні підходи; Б) загальнонаукові методи: 1) загально-логічні (аналіз і синтез,

індукція і дедукція); 2) теоретичні (діалектичний, абстрагування, історичний, системний, лінгвістичний); 3) емпіричні (моделювання, спостереження, порівняння, прогнозування); В) приватно-наукові (формально-юридичний, соціологічний, психологічний) [17, с. 10–27].

На цей час отримала визнання багаторівнева концепція методологічного знання. В ній методи наукового пізнання розділяють за ступенем спільності та сферою дії. Так, Д. А. Керімов виділяє наступні рівні структури методології: діалектико-світоглядний, що визначає головні напрямки та загальні принципи пізнання в цілому (вищий рівень), загальнонауковий (міждисциплінарний), що використовується при пізнанні особливої групи однотипних об'єктів (середній), приватно-науковий, що застосовується в процесі пізнання специфіки окремого об'єкта (нижчий рівень), і, нарешті, перехідний від пізнавально-теоретичної до практично-перетворювальної діяльності, що розкриває загальні шляхи та форми втілення результатів наукових досліджень в практику [6, с. 50]. Разом з тим, як зазначає М. В. Макарейко «при усій перспективності розгляду методології як багаторівневого утворення в ході проведення конкретних досліджень слід враховувати, що вона не зводиться до компонентів, що її складають, оскільки вони мають власні інтегральні закономірності розвитку» [13, с. 20].

І. О. Ільїним та Л. С. Явичем сформульована ідея розуміння багатопорядковості сутності права через призму індиферентних методологічних рядів, що у свою чергу слугує інструментом розуміння права як виразника волі (сили, примусу) – його сутнісної ознаки першого порядку, яка в процесі правотворчості трансформується в праві у вигляді буквенно-текстового виразу, що містить права та обов'язки суб'єктів правовідносин (ознака другого порядку) [5, с. 11; 28, с. 85–88]. При цьому ученими відкидаються філософсько-класова чи загальна соціальна сутність права як явища, що не мають властивостей стійкості та незмінності. Такий підхід дає можливість уникнути певного ступеня ілюзорності соціальної цінності права, пояснити механізм інтегративної концепції права, природу багатоаспектності праворозуміння та самої юридичної відповідальності.

Наведене вище дає підстави сформулювати власне бачення методології конкретного наукового дослідження в межах заявленого предмета пізнання. При цьому враховуємо ще такі фактори, як інтенсивність та масштабність застосування методу щодо конкретного завдання, його інтерпретація в різних наукових теоріях, що зумовлює вибір тих чи інших способів їх застосування. Тому їй потребується, окрім визначення системи методів, їх детальне опрацювання щодо конкретного предмета дослідження. Слід зауважити, що перелік наведених нижче методів не є вичерпним, а повнота їх застосування в певних межах умовна.

Загальні філософські методи. До таких відносяться методи: діалектичний, метафізичний, феноменологічний, аналітичний та інші. Філософські методи не є суворими приписами. Вони мають універсальний характер, відносяться до вищих рівнів абстрагування. Вони не піддаються формалізації і математизації, не описуються в суворих термінах логіки та експерименту, а лише задають найзагальніші регулятори дослідження, його генеральну стратегію, але не замінюють собою спеціальні методи і не визначають остаточний результат пізнання [1, с. 22].

В основі пізнання будь-якого правового явища, що досліджується в динаміці, у взаємозв'язку з іншими явищами як правовими, так і з явищами соціальної дійсності лежить *діалектичний метод*. Попри усю сучасну критику діалектики, водночас актуальними залишаються її закони: «єдності і боротьби протилежностей»; «взаємного переходу кількісних змін у якісні»; «заперечення заперечення». Важко уявити сучасні дослідження без використання парних полярних діалектичних категорій, що відображають певні взаємозв'язки (детермінації, організації, побудови тощо): «сутність» і «явище», «причина» і «наслідок», «необхідність» і «випадковість», «можливість» і «дійсність», «одиничне», «особливе» і «загальне», «форма» і «зміст», «частина» і «ціле» тощо. Насамперед, слід акцентувати увагу на винятковому пізнавальному потенціалі категорій діалектики, що, на думку академіка М. В. Костицького є універсальними логічними формами мислення, в яких відображені ті загальні

властивості, відношення і зв'язки, які існують в об'єктивній реальності. Без понять і категорій пізнання дійсності було б неможливим [10, с. 13].

Так, використання законів діалектики дає можливість розглянути юридичну відповідальність за правопорушення у кримінальному процесі як комплексне правове явище, що виражається у взаємозв'язках з соціальними, політичними та правовими явищами таких як держава, державна влада, що пов'язана з примусовим впливом на поведінку суб'єктів кримінального судочинства, тобто являє собою єдність соціальної та правової власної сутності, призначення, функцій, підстав та форм реалізації. Юридична відповідальність у кримінальному процесі обумовлена й історичними умовами, має відповідні форми свого прояву.

На відміну від діалектичного методу *метафізичний метод* дає змогу розглядати юридичну відповідальність у статичному та незмінному стані. Метафізичний спосіб пізнання має різновиди, обумовлені абсолютизацією окремих моментів, форм, етапів пізнавального процесу: ідеалізм, сенсуалізм, раціоналізм, емпіризм, догматизм, релятивізм, софістика, еkleктика та ін. [1, с. 29]. Такий підхід доцільно використовувати у випадках, коли об'єкт пізнання непотрібно розглядати у його взаємозв'язках з реальною дійсністю, а потребується однобічність дослідження предмета, шляхом штучного його обмеження, абсолютизації певного елемента чи властивості й розгляду його поза зв'язком з навколишньою дійсністю чи іншими сторонами об'єкта [20, с. 576]. Це дає можливість зафіксувати окремі властивості чи елементи юридичної відповідальності без усього комплексу взаємозв'язків з реальністю, наприклад, підстави відповідальності чи види юридичної відповідальності за правопорушення в кримінальному процесі (за галузевою ознакою).

За допомогою *феноменологічного методу* формується знання про юридичну відповідальність як правовий феномен у тому ракурсі як ми її мислимо, як вона відображена у нашій свідомості, яка є джерелом донаукового та наукового знання. Під ознаки правового феномену підпадають й інші явища:

позитивна юридична відповідальність, об'єктивно-протиправне діяння, зловживання правом, правозастосовна помилка, взаємна відповідальність держави та особи тощо.

Необхідність використання феноменологічного методу пов'язана, насамперед, з недоліком раціоналізму, який зводить пізнання правової дійсності тільки до проблеми визначення його поняття [4, с. 86–91]. Загальні положення феноменології орієнтовані на: 1) вивчення правового досвіду, відображеного у свідомості людини (правосвідомості) і зафіксованого в його пам'яті; 2) створення світу концептуальної правової реальності; 3) ідентифікацію правових явищ з мисленням [4, с. 86–91].

Результатом застосування цього методологічного підходу є «опис універсальної сутності конкретного правового феномену, який належить до сфери правових цінностей (справедливості, свободи, рівності)» [7, с. 12]. Дескрипція – це опис, який відповідно до свого предмета – життя свідомості, що відкривається у нескінченних різноманіттях і формах, – принципово не може бути завершеним. Проте в дескрипції виявляються сутнісні основи свідомості, його «чисті» трансцендентальні структури. Тому аналіз феноменологічної дескрипції сприяє проясненню природи свідомості, а також сприяє розумінню особливого характеру онтологічної проблематики, поставленої у феноменологічній теорії [18, с. 239].

Аналітичний метод дослідження указує на дискурс, судження і стратегію того хто, говорить, тобто, якщо розмірковувати про зміст аналітичного правознавства, то правові ситуації спостерігаються там, де допускаються в судженнях офіційні правові конструкції та поняття (перформативні висловлювання). Філософ Дж. Л. Остін вказує: «слова та речення завжди існують як елементи мовних практик, вимова та оцінка яких здійснюється згідно стандартів. Значення не впливають з самих слів та порядку їх розташування, але фіксуються за допомогою конвенціональних процедур їх вжитку певними суб'єктами і в певних ситуаціях, а висловлювання потребують відповідності не стільки фактам, скільки притаманним дискурсу правилам та

процедурам, і оцінюються в першу чергу за критеріями доречності, адекватності і т.п. [27, с. 368].

Аналітичний метод тісно пов'язаний з аскриптивністю (приписуванням) в мовній (буденній чи юридичній) практиці діяння (у нашому розумінні протиправного) особі, що пов'язано зі ставленням цій особі юридичної відповідальності. За Г. Хартом, основоположником аналітичної юриспруденції, доктрина аскриптивності юридичної мови передбачає відкритість термінології, що характерно для прецедентних правових систем, і спроби пояснення сукупності умов тільки за допомогою виключень та заперечень прикладів, що показують те, де конкретне поняття не може бути застосовано або застосовано тільки в ослабленій формі [27, с. 378].

Загальнонаукові методи дослідження – проміжкові методи між філософськими та приватно-науковими. До них відносять: синергетичний, системний, структурно-функціональний, конкретно-історичний, статистичний методи тощо.

Застосування *синергетичного методу* дає можливість пояснювати утворення та самоорганізацію моделей і структур у відкритих системах, далеких від рівноваги. Основні поняття синергетики: «порядок», «хаос», «стійкість», «рівновага», «нестабільність», «нелінійність», «збудження», «відхилення», «біфуркація», «атрактори» та ін. Відповідно до цього Г. О. Прокопович виділяє регуляційні системи: зобов'язальну (обов'язок + юридична відповідальність) і дозвільну (право + гарантії), що вивчаються на предмет їх ефективності при функціонуванні в «негативному енергетичному полі» і в «позитивному енергетичному полі» [15, с. 26]. Разом з цим, синергетичний підхід дає можливість пізнавати й інші системи інституту юридичної відповідальності, що можуть бути модельовані за іншими функціональними, структурними, суб'єктними та іншими критеріями, але діяти вони можуть лише в «негативному енергетичному полі» (при правопорушенні у кримінальному процесі), що співвідноситься з темою дослідження і через заперечення нами позитивної юридичної відповідальності як юридичної

категорії. Визнаємо існування «позитивного енергетичного поля», але це стосується іншого виду правової поведінки – правомірної поведінки, і окремо, при реалізації юридичної відповідальності учасників процесу за правопорушення, а не за сумлінне виконання процесуальних обов'язків, як твердять прибічники концепції позитивної юридичної відповідальності.

Системний метод був обґрунтований у середині 20-го століття Людвігом фон Берталанфі у біології. Використання цього методу дозволило встановити, що організм більше суми властивостей його органів і не зводиться до них. Надалі універсальні властивості цього методу були розповсюджені й на інші області наукової діяльності. Елементи, об'єднані в систему, отримують властивості, що не зводяться до механічної суми складових його елементів [13, с. 33]. Це важливо при вивченні системи юридичної відповідальності за правопорушення у кримінальному процесі, виокремленні властивостей того чи іншого виду юридичної відповідальності і неможливості їх зведення до одних індикаторів, що традиційно визначаються у загальній теорії права. Насамперед, це підстави юридичної відповідальності, безсумнівно вони різні для кожного виду відповідальності та й для суб'єктів процесу, хоча б у контексті загальновідомої проблеми дискреційного конструювання складів дисциплінарного правопорушення для владних суб'єктів кримінального процесу.

В. І. Штанько визначає, що системний підхід (метод) – це спосіб теоретичного уявлення та відтворення об'єктів як систем. У центрі його уваги знаходиться вивчення не елементів як таких, а насамперед усієї структури об'єкта (характеру та особливостей зв'язку між елементами) та їх функцій. Основними моментами системного підходу, автор визначає: встановлення цілого, його елементів; дослідження закономірностей об'єднання елементів у систему, тобто структури об'єкта; у тісному зв'язку з вивченням структури необхідне вивчення функцій системи та її складових, тобто структурно-функціональний аналіз системи; дослідження генези системи, її меж та зв'язків з іншими системами [25, с. 107–108]. Ця позиція автора демонструє тісний

взаємозв'язок системного методу зі *структурно-функціональним методом*, що дає можливість у дисертаційних дослідженнях здобувачам ці методи поєднувати у різноманітних формах: системно-структурний, системно-функціональний тощо. Чи правильно це? Швидше за все так, оскільки у цьому разі відбувається акцентування на результат дослідження та основний спосіб його досягнення. Так, системність, структурність та функціональність – методологічні категорії, через які розкривається об'єкт дослідження як певна система з її елементами (структура) та їх функціями.

Використання *конкретно-історичного методу* дозволяє виявити генезу юридичної відповідальності у кримінальному процесі, еволюцію її заходів та практики їх реалізації на різних етапах історичного розвитку. Це також формує уявлення про перспективу розвитку юридичної відповідальності на основі вивчення нормативно-правових актів, не тільки чинних, а й тих, що були чинними у різні історичні епохи, і мали певну цінність для них, корелювали практику по забезпеченню дієвості кримінального судочинства, враховуючи правові, політичні, соціальні, економічні, моральні фактори у певній хронологічній послідовності.

Статистичний метод – метод опрацювання та використання при формулюванні висновків дослідження статистичних (емпіричних) даних, що стосуються кількісних показників при дослідженні результатів анкетування та опитування, матеріалів практики по реалізації юридичної відповідальності, контент-аналізів преси шляхом статистичного спостереження (реєстрація певних даних), групування (виявлення структури та взаємозв'язку статистичних одиниць) та зведення статистичних показників (відсотків, індексів тощо). Головною умовою використання емпіричних даних є їх репрезентативність.

Приватно-наукові методи (соціологічний, психологічний, лінгвістичний, логічні, формально-юридичний, порівняльного правознавства (компаративістики), техніко-юридичного аналізу, конкретизації, тлумачення тощо). Такі методи (підходи) є як суто юридичними, так запозиченими із

неюрідичних наук, що дозволяє дослідникам вийти за межі традиційних юридичних денотацій юридичної відповідальності у кримінальному процесі. Використання соціологічних, психологічних, лінгвістичних та інших «неюрідичних» методів (підходів) дозволяє оцінити юридичну відповідальність з неюрідичних позицій – соціальних, політичних, культурологічних, мовних та інших площин людської діяльності. З причин обмеженості обсягу статті приватно наукові методи ми не деталізуємо.

Можливо у своїй систематизації ми допустилися окремих помилок, але це наслідок не самої помилки, а власного бачення системи методів, їх ієрархії, хоча за твердженням академіка М. В. Костицького «ніякої піраміди методів, і методологій пізнання (і дослідження) в юриспруденції немає. Розмірковування на цю тему не що інше як схоластика і словесні спекуляції» [9, с. 12].

Висновки. Запропоновані методологічні підходи дослідження юридичної відповідальності за правопорушення у кримінальному процесі направлені, насамперед, на отримання об'єктивних, вірогідних та обґрунтованих наукових результатів, що містили б елементи наукової новизни. У своїй сукупності вони виявляють певну методологічну програму наукового дослідження. Їх правильне використання здатне забезпечити успішне вирішення конкретних пізнавальних і практичних проблем, збагачення теорії права, оптимальне функціонування кримінального судочинства.

Список використаних джерел

1. Баскаков А. Я., Туленков Н. В. Методология научного исследования: учебн. пособие: 2-е изд., испр. К. : МАУП, 2004. – 216 с.
2. Гмирко В. П. Доказування в кримінальному процесі: діяльнісна парадигма. Теоретичний аналіз. Проблематизація. СМД-репрезентація: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2010. – 314 с.
3. Гуляихин В. Н. К вопросу о методологии диссертационных работ в юридической науке. NB: Вопросы права и политики. 2012. № 1. – URL: http://e-notabene.ru/lr/article_10.html.
4. Иванский В. П. К вопросу о феноменологическом подходе к исследованию правовой материи «я». Евразийский юридический журнал. 2013. № 7 (62). С. 86-91. – URL: <http://naukarus.com/k-voprosu-o-fenomenologicheskome-podhode-k-issledovaniyu->

pravovoyu-materii-ya.

5. Ильин И. А. Понятие права и силы (Опыт методологического анализа) / Философия права. Нравственная философия. Соч. в 2. Т.1. М.: Медиум, 1993. 509 с.
6. Керимов Д. А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). 2-е изд. М.: Аванта+ . М., 2001. – 560 с.
7. Коровина О. С. Феноменологический метод в структуре методологии отечественного правоведения : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Челябинск, 2007. – 26 с.
8. Костицький М. В. До питання методології юридичної науки. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 1. – С. 3–11.
9. Костицький М. В. Логіка як методологія наукового пізнання (зокрема у правознавстві). Філософські та методологічні проблеми права. 2014. № 1. – С. 3–13.
10. Костицький М. В. Про діалектику як методологію юридичної науки. Філософські та методологічні проблеми права. 2012. № 1. – С. 3-17.
11. Левакин А. В. Актуальные проблемы государства и права. Вопросы философии. 2013. № 1. С. 58-64. – URL: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=677&Itemid=52.
12. Лукич Р. Методология права. М. : Прогресс, 1981. – 304 с.
13. Макарейко Н. В. Государственное принуждение в механизме обеспечения экономической безопасности: теоретические и прикладные проблемы: дисс. на соискание ученой степени д-ра юрид. наук: спец.: 12.00.01. Нижний Новгород, 2016. – 758 с.
14. Поляков А. В. Общая теория права: Феноменолого-коммуникативный подход: курс лекций. 2-е изд., дополн. СПб.: Юридический центр «Пресс», 2003. – 845 с.
15. Прокопович Г. А. Теоретическая модель юридической ответственности в публичном и частном праве: автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра. юрид. наук: спец. 12.00.01. Москва, 2010. – 60 с.
16. Рабінович П. М. Методологія юридичної науки // Юридична енциклопедія. Т. 3: К-М. Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана. 2001. – С. 618–619.
17. Рогач О. Я. Зловживання правом: теоретико-правове дослідження: монографія. Ужгород: Ліра, 2011. – 368 с.
18. Серкова В. А. Феноменологическая дескрипция: монография. СПб.: Изд-во СПб. ун-та, 2003. – 318 с.
19. Спиридонов Л. И. Избранные произведения: Философия и теория права. Социология уголовного права. Криминология. СПб., 2002. – 390 с.

20. Табарин И. В. Современная теория права: новый научный курс: научная монография. М., 2008. – 624 с
21. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О. В. Зайчук; ред. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. К. : Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
22. Хохлов Е. Б. Юридические химеры как проблема российской правовой науки. Правоведение. 2004. № 1 (252). С. 4-14. – URL: <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1164727>.
23. Честнов И. Л. Актуальные проблемы теории государства и права: эпистемология государства и права: учебное пособие. СПб. 2004. – 63 с.
24. Честнов И. Л. Научная новизна постклассической юриспруденции. Российский журнал правовых исследований. 2016. № 2 (7). С. 8-14. – URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=27510822>.
25. Штанько В. И. Философия и методология науки. Учебное пособие. Харьков: ХНУРЭ, 2002. – 292 с.
26. Шумило М. Є. Поняття доказів у кримінальному процесі: пролегомени до розуміння «невловного» феномену доказового права. Вісник кримінального судочинства. 2015. № 3. – С. 95-104.
27. Юридическая ответственность: философский, социологический, психологический и межотраслевой аспекты: монография / под общ. ред. Р.Л.Хачатурова. М.: Юрлитинформ, 2017. – 600 с.
28. Явич Л. С. Общая теория права. Л. : Изд-во Ленинградск. ун-та, 1976. – 286 с.

Андрушко А. Методологические подходы к научному исследованию юридической ответственности за правонарушения в уголовном процессе

В статье рассмотрены вопросы методологических подходов к научному исследованию юридической ответственности за правонарушения в уголовном процессе. Предложено собственное видение системы методов и способов их применения для выполнения указанной конкретной научной задачи, которая направлена на получение объективных, достоверных и обоснованных научных результатов с элементами научной новизны.

Ключевые слова: *методология, метод, научные исследования, юридическая ответственность за правонарушения в уголовном процессе*

Andrushko O. The methodological going near scientific research of legal responsibility for offence in a criminal process

In the article the considered questions of the methodological going near scientific research of legal responsibility for offence in a criminal process.

Actualization of scientific research of legal responsibility for offence in a criminal process predetermines a search and effective application of corresponding methodological tool that is eventual sent to the decision of the put tasks.

In jurisprudence natural, positivism and sociological theories did not become only all-sufficient methodologies of cognition through external and internal contradictions. It induced researchers to the search of new paradigm of cognition, achievement of certain consensus, the idea of integral (integrated) methodology became the result of that in a right.

There is not only classification of methods in modern methodology of jurisprudence, as there is the different understanding of those or other theories, methods that constantly are in the permanent development status.

Methods are classified on: 1) general philosophical; 2) scientific; 3) privately-scientific. They are given modern critical description.

Own vision of the system of methods and methods of their application offers for the marked certain scientific job processing, that sent to the receipt of objective, reliable and reasonable scientific results that would contain the elements of scientific novelty. In the totality they find out the certain methodological program of scientific research. Them the correct use is able to provide the successful decision of certain cognitive and practical problems, enriching of theory of right, optimal functioning of the criminal rule-making.

Keywords: *methodology, method, scientific researches, legal responsibility for offence in a criminal process.*